

De Koran 'binnenstebuiten' uitgelegd

Ahmed Azzouz is inspecteur islam in het Vlaamse onderwijs en werkt aan een doctoraat over de abrogatieleer

"De Koran uitgelegd" van Rachid Benzine benadert en analyseert de Koran de ene keer via een buitenperspectief, een andere keer via een binnenperspectief, en soms via een combinatie van beide. Benzine reikt zowel moslims als niet-moslims tal van inzichten en handvatten aan om vandaag op een objectieve, wetenschappelijke en intellectueel eerlijke manier met de Koran om te gaan. Deze inzichten kunnen helpen een dam op te werpen tegen fundamentalisme, radicalisme en islamofobie. In een maatschappij waarin verschillende culturen en levensbeschouwingen samen leven, is dit boek zeer waardevolle lectuur voor zowel moslims als andersgelovigen.

Benzine benadrukt dat we moeten proberen de context waarin de Koran werd geopenbaard te doorgronden en te onderzoeken hoe de eerste toehoorders de koranverzen hebben begrepen. De context leert ons waarom sommige verzen een bepaalde connotatie hebben, soms verdraagzaam en vreedzaam maar soms ook oorlogszuchtig. Langs de andere kant zijn er termen die in die tijdsfeer een andere betekenis hadden dan nu. Bijvoorbeeld *kitāb*, wat tegenwoordig begrepen wordt als boek, officiële bundel van uitspraken of geschreven canon. De koranieke term zou volgens Benzine echter vooral een verwijzing zijn naar een notie van goddelijke 'Autoriteit'.

Bewondering en afstandelijkheid

Het leidt geen twijfel dat Benzine vol bewondering is voor de Koran, want deze *"ligt aan de basis van en blijft een bron van beschaving, van cultuur, van ethiek, van filosofie, van politieke theorie, van maatschappelijke ordening, van levensbeschouwing"*. Hij benadrukt dat gelovige moslims de Koran beschouwen als een heilig boek, waarin ook codes, gebruiken en rituelen worden vastgelegd: het binnenperspectief. Maar tegelijkertijd behoudt hij een emotionele afstand van de tekst en spreekt regelmatig de wetenschapper en onderzoeker in hem, waardoor we een buitenperspectief krijgen.

"Als je gelovig bent, kun je inderdaad de mening toegedaan zijn dat God aan de basis ligt van de boodschap. Maar het is onmogelijk om wetenschappelijk vast te stellen dat God wel degelijk de 'eerste verzender' is van de boodschap die Mohammed aan de mensen heeft doorgegeven, want God is onzichtbaar. Hij is 'transcendent': Hij is niet te vatten via ons wetenschappelijk onderzoek en onze dito beweringen. Je moet in Hem 'geloven'. Volgens de islamitische Traditie kan alleen God zelf aan de basis van zo'n tekst liggen. De korantekst wordt immers zowel naar vorm als naar inhoud beschouwd als 'niet te evenaren'. De manier waarop hij geschreven is, zijn ritme en poëzie en de beeldtaal die hij hanteert, zijn zo mooi, dat moslims van mening zijn dat alleen een bovennatuurlijke, goddelijke kracht aan zijn oorsprong kan liggen."

Benzine bekritiseert op een constructieve manier zowel het buiten- als het binnenperspectief. Sommige historici beweren dat de verhalen uit de islamitische Traditie slechts legenden en mythen zijn en minimaliseren dat zij ons veel leren over de manier waarop mensen uit die tijd dachten over God, over de wereld, over morele kwesties, over de dood, enzovoort. Gelovigen daarentegen nemen volgens Benzine soms te snel afstand van reële historische referenties en geloven al te makkelijk dat het gebeurd is zoals het geschreven staat. We hebben volgens hem er meer bij te winnen als we altijd beide manieren van aanpak voor ogen houden en deze met elkaar combineren.

De abrogatieleer

'Abrogatie' is een doctrine waarin bepaalde goddelijke richtlijnen of wetten worden opgeheven ten voordele van richtlijnen of wetten die later geopenbaard zijn. Benzine geeft het voorbeeld van de vier koranieke voorschriften in verband met wijn en alcoholische dranken. De eerste passage lijkt geen oordeel uit te spreken over het nuttigen van wijn. De tweede keurt het af. De derde verbiedt de volgelingen van Mohammed om in dronken toestand tot het gebed te komen. En de vierde koranpassage legt duidelijk geheelonthouding op. Volgens Benzine kunnen deze schijnbaar tegenstrijdige passages uit het koranieke discours over de wijn (of voorschriften over andere dingen des levens) verschillende antwoorden zijn op vragen uit verschillende contextuele omstandigheden. Benzine durft hier buiten de lijntjes te kleuren en geeft een mening die sterk afwijkt van de mainstream opinie, dat namelijk dat de vierde passage (soera 5, verzen 90-91) alle andere verzen die betrekking hebben op het nuttigen van alcoholische dranken of wijn heeft *ge-abrogeerd*. Benzine ziet in deze chronologisch opeenvolgende openbaringen een progressie, een zekere pedagogiek in de koranieke richtlijnen van godswege. Een zeer kritische noot laat hij horen wanneer hij verwijst naar soera 6, vers 146, die volgens hem als laatste of zeker als een van de laatste overleveringen geldt. Daarin worden allerlei voedingsmiddelen verboden, maar wordt wijn niet vermeld. Benzine concludeert dat ook een lezing denkbaar is waarbij de Koran geen verbod (haram) oplegt voor het nuttigen van wijn, maar het veeleer om een morele tip gaat: *"Het is niet goed wijn te drinken, want dat leidt tot wanordelijk gedrag."*

Een gewelddadige tekst?

Op de vraag of de Koran een gewelddadige tekst is, antwoordt Benzine dat we ons eerst dienen af te vragen vanuit welk standpunt we de Koran lezen. Ofwel willen wij er wetenschappelijk mee omgaan en exact begrijpen welke verschillende betekenissen we aan de inhoud ervan kunnen geven, terwijl wij zelf neutraal en objectief blijven tegenover de tekst. Ofwel gaan we voor een tekstlezing van wat er 'ten diepste' staat.

Volgens Benzine dient wie zomaar een heilige tekst ter hand neemt, te beseffen dat zijn lectuur altijd subjectief zal zijn. *"Wat hij leest, staat immers altijd in verband met wie hij is, met wat hij tevoren wist en met wat hij er al van denkt. Als je zomaar leest, ben je – zelfs onbewust – op zoek naar je eigen levensbeschouwing, naar wat je zelf denkt over de wereld, over godsdiensten, over de islam, over de Koran, noem maar op. We hebben allemaal een mening over de Koran, lang voor we aan de lectuur ervan beginnen. De jihadist die een passage zoekt die tot geweld oproept, zal die vinden.[...] Hetzelfde geldt trouwens voor een pacifist, of voor een mysticus, of voor iemand die aan rituelen gehecht is. Elk van hen vindt ongetwijfeld het tekstfragment dat hem of haar interesseert en kan daarmee dan 'zijn of haar ding doen'. Hij of zij is dan eigenlijk niet met de Koran bezig, maar met zichzelf."*

Als we wetenschappelijk met de kwestie van het geweld in de Koran bezig willen zijn, dienen we eerst alle koranverzen bij elkaar te brengen die iets met strijd van doen hebben. Als dat allemaal bij elkaar is gebracht, moeten we er een chronologische evolutie in proberen te ontdekken. Wat stamt er uit de Mekkaanse periode van de koranieke openbaring en wat uit de Medinese periode? Volgens Benzine dienen we de passages in de Koran die gerelateerd zijn met geweld te contextualiseren en te bekijken door de bril van het zevende-eeuwse Arabië, waarin andere regels en gebruiken golden. Het zou niet getuigen van intellectuele eerlijkheid om die passages zomaar te transporteren naar onze hedendaagse tijd.

Gelovig contextualiseren

De fout die sommige moslims maken, is op het ene koranvers dat uit zijn context werd gehaald antwoorden met een ander koranvers dat uit zijn context werd gelicht. Velen schakelen hun verstand uit en beperken zich ertoe te geloven wat anderen zeggen en voort te vertellen, waardoor weer anderen op hun beurt op dezelfde manier een aantal foutieve argumenten herhalen. Op deze manier mogen we niet omgaan met de Koran. Iedereen dient zijn best te doen om de tekst contextualiseren en zijn gelovige overtuiging aan kritische vragen te onderwerpen, in plaats van steeds terug te vallen op de geloofsovertuigingen van anderen.